

Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelma 2005–2009

Opetusministeriön julkaisuja 2004:31

Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelma 2005-2009

Opetusministeriön julkaisuja 2004:31

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Talousyksikkö / Ekonomienheten
Meritullinkatu / Sjötullsgatan 1
PL /PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

ISBN 952-442-829-6 (PDF)

ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja 2004:31

Undervisningsministeriets publikationer 2004:31

Sisältö

1	Ohjelman lähtökohdat ja tavoitteet	4
1.1	Lähtökohdat	4
1.2	Tavoitteet	4
1.3	Käsitteet	5
1.4	Hallinnonalan toiminnan laajuus ja ominaispiirteet	6
1.5	Ohjelman toteuttaminen, aikataulu ja seuranta	7
2	Koulutus- ja tiedepolitiikan toimialan tuottavuus	9
2.1	Yleistä	9
2.2	Tuottavuustilastoinnin kehittäminen	10
2.3	Koulutuksen läpäisyn parantaminen ja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen lisääminen	11
2.3.1	<i>Koulutuksen läpäisyn tehostaminen ja keskeyttämisen vähentäminen</i>	11
2.3.2	<i>Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen lisääminen</i>	13
2.4	Jatko-opintoihin siirtymisen nopeuttaminen	14
2.5	Alueellinen yhteistyö ja rakenteellinen kehittäminen sekä innovaatiojärjestelmän tehostaminen	15
3	Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialan tuottavuus	17
3.1	Yleistä	17
3.2	Tiedontuotannon kehittäminen	18
3.3	Kirjastopalvelut	19
4	Hallinnonalan esikunta- ja tukitoiminnot	21
4.1	Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukset	21
4.2	Hankintatoimi	23
4.3	Toimitilastrategia	24
4.3.1	<i>Toimitilat toimintojen tuottavuuden tukena</i>	24
4.3.2	<i>Valtionhallinnon omien toimintojen toimitilastrategian nykytilanne</i>	25
4.3.3	<i>Toimitilastrategia</i>	25
4.4	Verkkopalvelu- ja verkkotoimintastrategiat	26
4.5	Strateginen henkilöstösuunnittelu	28
5	Yhteistyö	30
5.1	Yhteistyö muiden hallinnonalojen ja sidosryhmien kanssa	30
5.2	Yhteistyö hallinnonalan virastojen ja laitosten kanssa	30
5.3	Yhteistoiminta henkilöstön kanssa	30
5.4	Hankkeiden rahoitus ja muu tuki	31

1 Ohjelman lähtökohdat ja tavoitteet

1.1 Lähtökohdat

Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelma toteuttaa osaltaan hallitusohjelman ja hallituksen strategia-asiakirjan mukaista julkisen hallinnon ja palvelujen tuottavuuden kehittämistä.

Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelman lähtökohtina ovat hallitusohjelma, hallituksen strategia-asiakirja, opetusministeriön strategia 2015, opetusministeriön aluestrategiat, koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2003-2008, ministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2005-2008, peruspalveluohjelma 2005-2008, valtioneuvoston periaatepäättös taide- ja taiteilijapolitiikasta sekä muut toimialojen strategiat ja ohjelmat.

Valtion tulosohjaus- ja tilivelvollisuus uudistuksen ja siihen liittyvän uudistetun talousarvioasetuksen (254/2004) mukaisesti ministeriön toimialan tuloksellisuutta tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti. Opetusministeriön toimialan tuloksellisuuden tarkastelussa korostuu yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja laatu. Tuottavuuden rinnalla on tarpeen kehittää edelleen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittareita. Lisäksi tulee kehittää laadun arviointia ja systematisoida arviointitiedon käyttöä tuloksellisuuden arvioinnin osana.

1.2. Tavoitteet

Tuottavuusohjelman tavoitteena on edistää tuottavuuden parantamista ja hallintaa hallinnonalalla, ts. ohjelmoida, tukea ja vauhdittaa hallinnonalalla toteutettavia tuottavuuden lisäämiseen johtavia toiminnallisia ja rakenteellisia uudistuksia ja tietotekniikan käyttöä. Tavoitteena on myös varmistaa ja turvata voimavarojen kohdentaminen hallinnonalan ydintehtävien hoitamiseen.

Ohjelman tarkoituksena on ministeriön kannalta olla tukena

- toiminta- ja taloussuunnitelmaan sisällytettävälle tuottavuutta ja tehokkuutta edistäville toimenpiteille
- talousarvioesityksen laadinnalle (pääluokka- ja lukuperustelut, rahoitus)
- tulosohjaukselle sekä
- valtionosuuksilla ja valtionavulla rahoitettavan toiminnan tuottavuuden kehittämiseksi

Tuottavuusohjelman tavoitteena on suunniteltu ja todennettavissa oleva julkisen sektorin tuottavuuden kasvu ja tuottavuushyötyjen suunnitelmallinen kohdentaminen ja käyttö.

Tuottavuusohjelman on tarkoitus kattaa hallinnonalan ja sen organisaatioiden

- ydintehtävien ja muiden substanssitehtävien tuottavuuden kehittämisen
- yleishallinnon ja tukipalveluiden tuottavuuden lisäämisen
- ohjelman tavoitteita tukevan toiminta- ja kustannustiedon (mm. indikaattorit) tuottamisen, raportoinnin ja arvioinnin järjestämisen periaatteet sekä
- sellaiset tehtävä- ja palvelukokonaisuudet sekä prosessit, jotka ylittävät hallinnonala- ja/tai organisaatorajat

Ohjelmassa pyritään asettamaan selkeästi mitattavissa olevia tai muuten todennettavissa olevia tuottavuustavoitteita toteuttamisaikatauluineen sekä selvitetään, miten näitä tavoitteita käytetään ministeriön toteuttamassa toimialan ohjauksessa.

1.3 Käsitteet

Tuottavuudella tarkoitetaan panosten suhdetta tuotokseen. Tuottavuus kuvaa panosten käytön tehokkuutta. Tuottavuus-käsitteellä tarkoitetaan tässä ohjelmassa toiminnan tuottavuutta laajassa mielessä, jolloin sen piiriin kuuluvat tuottavuus, tehokkuus ja taloudellisuus. Tuottavuus nousee, kun nykyinen tuotos saadaan aikaan vähemmän panoksilla tai kun tuotos kasvaa nykyisin panoksilla. Tuottavuuden määrittelyn ja mittauksen lisäksi tarvitaan myös laadun hallintaa.

Työn tuottavuus kuvaa työpanoksen suhdetta tuotokseen.

Tuotokset ovat konkreettisia tai välittömiä palveluja tai suoritteita, joita toiminta tuottaa. Tuotosten määrää kuvaavina tunnuslukuina käytetään esim. opetustunteja, kirjastokäyntejä, suoritettuja tutkintoja, tehtyjä lupapäätöksiä.

Panoksilla tarkoitetaan tuotosten aikaansaamisessa käytettyjä taloudellisia voimavaroja tai (yksittäisiä) tuotannontekijöitä, kuten työpanoksia.

Laadunhallinnalla tarkoitetaan palvelukykyä ja laatua. Palvelukykyä kuvaavat tunnusluvut: esim. palvelujen riittävyys ja kohdentuminen mm. alueittain, asiakasryhmittäin tai kysynnän mukaan. Laatu on niistä toiminnan ominaisuuksista muodostuva kokonaisuus, johon perustuu toiminnan kyky täyttää sille asetetut vaatimukset ja odotukset.

Tuloksellisuus muodostuu yhteiskunnallinen vaikuttavuudesta ja toiminnallisesta tuloksellisuudesta. Tuloksellisuuden kriteerejä käytetään tulostavoitteiden asettamisessa ja tuloksellisuusraportoinnissa. Toiminnallisen tuloksellisuuden perusteita ovat toiminnallinen tehokkuus, tuotokset ja laadunhallinta sekä henkisten voimavarojen hallinta.

Vaikuttavuudella tarkoitetaan toiminnalla tavoiteltujen yhteiskunnallisten vaikutusten toteutumista. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus kuvaa toimenpiteiden vaikutuksia asiakaskun-

nalle tai kansalaisille laajemminkin tuotettuja hyötyjä, aikaansaatuja muutoksia yhteiskunnassa, kuten valmistuneiden sijoittuminen työelämään, syrjäytymisen ehkäisy tai väheneminen tms.

1.4 Hallinnonalan toiminnan laajuus ja ominaispiirteet

Opetusministeriön hallinnonalan tunnuslukuja

	Valtionhallinto (2003)		Kunnat ja kuntayhtymät (2002)	
		muutos% ed. vuod.		muutos% ed. vuod.
Henkilöstön lkm	29 500	1,6	116 700	1,1
Oppilasmäärä ¹⁾	185 000	2,1	765 000	0,2
Opetustuntien lukumäärä ²⁾			46 323 778	0,7
Peruskoulujen määrä	5	0,0	3 547	-1,8
Kirjastolainausten lukumäärä			106 923 405	2,9
Toiminnan kulut (Me)	2 170	3,4	6 390	4,9
- palkkausmenot	1 352	5,0		
- vuokramenot	269	6,3		
Hallinnonalan tase	1 167	43,9		

¹⁾ Esiopetus, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulut, yliopistot

²⁾ Kuntien esiopetus, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus

Opetusministeriön hallinnonalan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden kannalta on syytä todeta kuusi keskeistä ominaispiirrettä:

1. Tuottavuus tulee ottaa huomioon osana opetusministeriön hallinnonalan tuloksellisuuden ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden laajempaa arviointia. On huomattava, että panostukset sivistykseen sekä kansalaisten henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin näkyvät muiden hallinnonalojen hyötyinä ja usein vasta pitkien aikajaksojen kuluessa. Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuustarkastelun rinnalla tuleekin korostaa myös toiminnan vaikutuksia muiden sektoreiden tuottavuuteen ja yhteiskuntakehitykseen pitkällä aikavälillä.
2. Hallinnonalan erityispiirteenä on paikallisen opetus- ja kulttuuritoimen korostunut merkitys. Paikallistasolla kunnat huolehtivat lähes kokonaan perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestämisestä. Ammatillisesta koulutuksen järjestäjistä noin puolet on kuntia tai kuntayhtymiä. Yleiset kirjastot ovat kaikki kuntien ylläpitämiä. Kunnilla on perustuslaissa turvattu itsehallinto. Kunnille ei saa antaa uusia tehtäviä tai velvollisuuksia taikka ottaa pois tehtäviä tai oikeuksia muuten kuin säätämällä siitä lailla.

Kuntien ja kuntayhtymien lisäksi rekisteröidyt (yksityiset) yhteisöt ja säätiöt voivat toimia koulutuksen järjestäjinä. Myös valtionosuutta ja -avustusta saavat museot, teatterit ja orkesterit tuottavat kulttuuripalveluja alue- ja paikallistasolla. Valtio ja kunnat osallistuvat

valtionosuusjärjestelmän puitteissa toiminnan rahoittamiseen. Palvelujen organisoiminen ja järjestämistapa on suurelta osin paikallistason vastuulla. Opetusministeriön ohjausvälineinä ovat lähinnä normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaus sekä järjestämislupapolitiikka.

3. Opetus- ja kulttuuritoimen käyttökustannusten rahoitusjärjestelmä on osa kuntien valtionosuusjärjestelmää. Rahoitusta myönnetään suoraan koulutuksen järjestäjinä toimiville kunnille, kuntayhtymille ja yksityisille toiminnan järjestäjille. Rahoitus perustuu oppilasmääriin ja muihin toiminnan laajuutta kuvaavien suoritteiden määriin sekä vuosittain etukäteen päätettyihin laskennallisiin yksikköhintoihin.

Myönnetyn rahoituksen käyttö ei ole sidottu rahoituksen myöntämis- ja laskentaperusteisiin, mikä mahdollistaa kuntien ja muiden palveluiden järjestäjien itsenäisen päätösvallan niiden kohdentaessa voimavaroja eri tarkoituksiin. Jos rahoituksen saaja kykenee järjestämään toimintaa yksikköhintoja alemmilla kustannuksilla, sen saama rahoitus ei vähene. Toisaalta, jos todelliset kustannukset ylittävät yksikköhintojen mukaisen tason, rahoituksen saaja vastaa ylimenevistä kustannuksista kokonaan itse. Näin ollen rahoitusjärjestelmä sinällään kannustaa rahoituksen saajia toimimaan kustannustehokkaasti.

4. Harkinnanvaraiset valtionavustukset ovat valtionosuusjärjestelmän ohella keskeinen osa opetusministeriön resurssiohjausta. Tulohajauksen periaatteita on tulosperusteisten valtionavustusten muodossa sovellettu myös eräisiin järjestöjen valtionavustuksiin. Lisäksi harkinnanvaraisia valtionavustuksia koskevia tehtäviä on delegoitu erälle yksityisille järjestöille, säätiöille ja muille yhteisöille.
5. Erityisesti kulttuuri-, liikunta- ja nuorisosektoreille on tyypillistä laaja-alainen ja monipuolinen kansalaisjärjestötoiminta. Opetusministeriön tavoitteena on varmistaa edellytykset mahdollisimman elinvoimaiselle ja itsenäiselle kansalaistoiminnalle. Opetusministeriön ohjauksena korostuvat tällöin informaatio- ja resurssiohjaus.
6. Suomessa kaikki yliopistot (20) ovat valtion yliopistoja. Yliopistojen toiminnan perustana on opetuksen ja tieteen vapaus ja yliopistojen autonomia, joten niiden päätöksentekojärjestelmä on hyvin itsenäinen. Yliopistojen rahoitus ei perustu yksikköhintoihin. Yliopistoille kohdennettavasta toimintameno- ja rahoituksesta merkittävä osa on kuitenkin sidottu tutkintotavoitteisiin ja suoritettuihin tutkintoihin. Tämä kannustaa yliopistoja järjestämään koulutuksensa mahdollisimman tehokkaasti. Ammattikorkeakoulut (29) ovat kunnallisia tai yksityisiä. Ammattikorkeakouluilla on sisäisissä asioissaan itsehallinto. Opetusministeriön ohjausvälineitä korkeakoulujen osalta ovat lähinnä säädösohjaus, tavoite-, tulos- ja resurssiohjaus sekä informaatio-ohjaus.

1.5 Ohjelman toteuttaminen, aikataulu ja seuranta

Opetusministeriön tuottavuusohjauksen keskeisiä välineitä ovat hallinnonalan tuottavuusohjelma, toiminta- ja taloussuunnitelmat, kehysmenettely, talousarviomenettely, tulohajaus sekä toimintakertomus- ja tilinpäätösmenettely. Yleisiä tuottavuuden kehittämistavoitteita asetetaan kehys- ja budjettimenettelyssä sekä tulossopimuksissa ja tulossuunnitelmissa. Lisäksi

ohjelmaa hyödynnetään peruspalveluohjelman laadinnassa ja valtionosuusjärjestelmän kehittämisessä.

Tuottavuusohjelma tulee olemaan osa hallinnonalan tulosohjausta sekä virastojen ja laitosten toiminnan ja talouden suunnittelua. Toteutuneesta tuottavuuskehityksestä ja ohjelman toimeenpanosta raportoidaan tilinpäätös- ja kertomusmenettelyssä.

Ohjelma laaditaan toiminta- ja taloussuunnitelmakaudelle ja sitä tarkistetaan vuosittain. Ohjelmaa tarkistetaan ensimmäisen kerran 15.10.2005 mennessä. Ohjelman toteuttaminen sisällytetään vuosista 2005-2007 lähtien kehys- ja talousarvioehdotuksiin sekä tulossopimuksiin ja -suunnitelmiin. Ohjelmassa esitetyt toimenpiteet toteutetaan pääsääntöisesti vuoden 2009 loppuun mennessä. Tarkemmat toteuttamisaikataulut esitetään tuottavuushankkeiden yhteydessä. Tuottavuuden parantamisessa tähdätään noin kymmenen lähivuoden aikana vaikuttaviin toimenpiteisiin.

Tässä vaiheessa voidaan asettaa vain muutama mitattavissa oleva tuottavuustavoite. Tarkoituksena on, että tuottavuustilastoinnin kehittyessä ohjelmaa syvennetään vuosittain asettamalla tarkempia tuottavuustavoitteita.

Tuottavuusohjelman toteutumista seurataan opetusministeriön tuottavuusohjelmahankkeessa, joka on asetettu 31.3.2007 päättyväksi toimikaudeksi. Tuottavuusohjelmaan sisältyvien koulutus- ja tiedepolitiikan toimialan, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialan sekä hallinnonalan esikunta- ja tukitoimintojen tuottavuutta edistävien toimenpiteiden seurannasta vastaavat asetetut kolme osahanketta. Seurantaa koordinoi ohjausryhmä.

2 Koulutus- ja tiedepolitiikan toimialan tuottavuus

2.1 Yleistä

Suomi yhteiskuntana rakentuu osaamisen, tiedon ja luovuuden varaan. Koulutuksella edistetään sivistyksellisiä oikeuksia ja aktiivisen kansalaisen valmiuksia. Koulutuspoliittisilla toimenpiteillä vaikutetaan myös merkittävästi hallituksen talouskasvun ja työllisyyden vahvistamistavoitteisiin.

Hallitus on asettanut tavoitteeksi mm. että korkeakoulutuksen aloittamisikä ja tutkinnon suorittamisikä laskee, koulutuksen läpäisy nousee ja keskeyttäminen vähenee. Koulutusjärjestelmän tehokkuuden ja tuloksellisuuden parantaminen edistää toimialan tuottavuutta.

Tulevina vuosina joudutaan kiinnittämään erityistä huomiota ikäluokkien pienenemisen ja muuttoliikkeen vaikutuksiin ja siihen, miten turvataan Suomen kansainvälisessäkin vertailussa parhaat koulusaavutukset. Lisäksi on otettava huomioon koulutuspalvelujen saavutettavuudelle ja koulutuksen perusturvan varmistamiselle asetetut tavoitteet. Julkisen vallan tehtävänä on taata jokaiselle kansalaiselle sukupuolesta, asuinpaikasta, iästä, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta koulutusmahdollisuudet.

Ammatillisen koulutuksen strateginen tehtävä alueellisessa osaamisen ja innovaatiojärjestelmien kehittämisessä painottuu alueen työelämän tarvitseman relevantin ja korkealaatuisen ammatillisen osaamisen tuottamiseen.

Korkeakoulujen merkitys korostuu kansallisessa ja alueellisessa innovaatiojärjestelmässä sekä kansallisen kilpailukykyämme ja hyvinvointimme kehittämisessä. Tämä edellyttää kansainvälistymisen ja innovaatiotoiminnan edellytysten kehittämistä lähivuosina.

Tiedepolitiikan toimialalle asetetuilla tavoitteilla pyritään tutkimustoiminnan laajentamiseen, vaikuttavuuden lisäämiseen ja laadun parantamiseen sekä parannetaan kansainvälisen t&k-yhteistyön edellytyksiä. Tavoitteiden ja toimenpiteiden voidaan olettaa vain välillisesti vaikuttavan tuottavuuteen, tutkimustoiminnan tuotokset eivät ole yksiselitteisesti mitattavia suureita.

2.2 Tuottavuustilastoinnin kehittäminen

Tavoite:

Koulutusta koskevassa tuottavuustilastoinnissa ja koulutus- ja tiedepolitiikan toimialan valtion yksiköiden tuottavuuden tarkastelussa käytetään mittareita, jotka kuvaavat tuottavuuden muutoksia mahdollisimman hyvin ja toimialan tulosten seurannan ja kehittämisen kannalta riittävällä tarkkuudella.

Nykytilan kuvaus:

Julkisen sektorin tuottavuustilastoinnissa valtion laitosten tuottavuuden kehitystä arvioidaan niiden itse määrittelemien tuotosmittareiden perusteella. Kuntasektorin opetustoimea koskevan tuottavuuden tarkastelussa käytettävät kansallisen tason tuotosmittarit ottavat osin puutteellisesti huomioon mm. uudet opetuksen järjestämistavat ja opetusmuodot.

Eri koulutusasteilla ja -sektoreilla tapahtuvia tuottavuuden muutoksia ei pystytä seuraamaan tuottavuustilastoinnin tuottaman aineiston pohjalta. Ilman asianmukaisia koulutusaste- ja sektorikohtaisia tuottavuuden mittareita ei ole mahdollista seurata toimialan tuottavuuden parantamiseen tähtäävien kehittämishankkeiden vaikutuksia.

Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen sekä eräiden toimialan valtion laitosten tuloksellisuuden mittaamiseen on opetusministeriössä kehitetty mittareita useiden vuosien ajan. Kehittämistyö on toteutettu yhteistyössä korkeakoulujen, koulutuksen järjestäjien, tutkimuslaitosten ja keskeisten sidosryhmien kanssa.

Keinot/Toimenpiteet:

- Tilastokeskuksen tuottavuustilastoinnissa käytettävien mittareiden soveltuvuutta arvioidaan. Tältä pohjalta tehdään tarvittaessa ehdotus tuottavuustilastoinnin tuotostähtäilyjen kehittämiseksi. Pohjana käytetään opetusministeriössä tehtyä mittarityötä. Kehittämistyö toteutetaan yhteistyössä Tilastokeskuksen, yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien sekä Suomen Kuntaliiton ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa.
- Käynnistetään projekti, jonka tavoitteena on luoda järjestelmä, jolla toimialan tuottavuutta koskeva tilastoaineisto saadaan vuosittain opetusministeriön käyttöön koulutuksen ja tutkimuksen tuloksellisuuden seurannan ja kehittämisen edellyttämällä tarkkuudella. Hanke edellyttää erillistä rahoitusta.
- Tuottavuuden tilastollista tarkastelua syvennetään koulutuksen talouteen liittyvällä tutkimuksella. Osallistutaan uusien tutkimushankkeiden käynnistämiseen, esim. VATT:n koulutuspalvelujen tehokkuuteen liittyvän tutkimussuunnitelman toteuttamiseen. Hanke edellyttää erillistä rahoitusta.

Aikataulu

Syksy 2004-2006

2.3 Koulutuksen läpäisyn parantaminen ja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen lisääminen

2.3.1 Koulutuksen läpäisyn tehostaminen ja keskeyttämisen vähentäminen

Tavoite:

Lukion, ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen läpäisy paranee.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisikä alenee vähintään yhdellä vuodella vuoteen 2012 mennessä.

Yliopistoissa suoritetaan 15 000 ylempää korkeakoulututkintoa ja 1 600 tohtorintohtorin tutkintoa vuonna 2008. Yliopistotutkinnon suorittamisikä alenee vähintään yhdellä vuodella vuoteen 2012 mennessä. Väittelijöiden keski-ikä (mediaani) laskee 32 vuoteen vuoden 2006 loppuun mennessä.

Nykytilan kuvaus:

Koulutuksen läpäisystä ei ole käytettävissä henkilö pohjaista tilastoaineistoa. Ensimmäinen tutkinnon suorittaneiden läpäisyaineisto on mahdollista saada vuodenvaihteessa 2004-2005. Tässä aineistossa ovat mukana vuoden 2003 loppuun mennessä suoritettut tutkinnot. Käytettävissä olevien vuotuisten keskeyttämistilastojen avulla voidaan lähestyä samaa ilmiötä eri näkökulmasta.

Tutkintoon johtavassa koulutuksessa keskeyttäminen lukuvuonna 2001- 2002¹

Koulutussektori	Keskeytti opinnot omassa koulutussektorissaan	Vaihtoi koulutussektoria	Keskeytti kokonaan tutkintoon johtavan koulutuksen
	%	%	%
Lukiokoulutus	4,1	1,8	2,3
Ammatillinen koulutus	12,3	1,5	10,9
Ammattikorkeakoulukoulutus	7,6	1,7	6,0
Yliopistokoulutus	5,3	0,5	4,8
Yhteensä	7,2	1,3	5,9

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittajien keski-ikä (mediaani) oli 24,9 vuonna 2002.

Yliopistoissa suoritettiin 12 411 ylempää korkeakoulututkintoa ja 1 257 tohtorintohtorin tutkintoa vuonna 2003. Yliopistotutkinnon suorittajien keski-ikä (mediaani) oli 27,1 vuonna 2002. Väittelijöiden keski-ikä (mediaani) oli 36 vuonna 2002.

Opintotuen taso ja tulo rajat ovat 1990-luvun puolivälin tasolla, vaikka sekä kustannukset että ansiotaso ovat nousseet. Opintotuen riittävyttä heikentää se, että opintolainaa ei aina mielletä opintotuen osaksi, vaan opintotuen riittämättömyyttä paikataan työtuloilla. Yli puolet korkeakouluopiskelijoista käy opintojen ohessa ansiotyössä, mikä hidastaa valmistumista.

¹ Tilastokeskus, oppilaitostilastot

Keinot/Toimenpiteet:

- Ammatillisen peruskoulutuksen rahoitusjärjestelmää kehitetään tuloksellisuuteen ja kannustavuuteen perustuvana siten, että koulutuksen tuloksellisuus otetaan huomioon käyttökustannusten laskennallisessa rahoituksessa. Tilastotuotantoa parannetaan sekä koulutustarjonnan ja hakijoiden kohtaantoa parannetaan työelämän ja koulutuksen kohtaanto huomioon ottaen.
- Ammattikorkeakoulut jatkavat opetuksen laadun parantamista. Henkilökohtaiset opintosuunnitelmat otetaan käyttöön kaikissa ammattikorkeakouluissa. Ammattikorkeakoulut tehostavat opetusjärjestelyjä muun ohella pidentämällä tehollisia lukukausia, lisäämällä kesäopiskelumahdollisuuksia ja virtuaaliopintoja. Ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmä muutetaan nopeaa valmistumista ja opintojen keskeyttämisen ehkäisemistä tukevaksi; suoritettut tutkinnot otetaan merkittäväksi rahoituksen määrään vaikuttavaksi tekijäksi. Ammattikorkeakoulujen tuloksellisuusrahoituksen kehittämistyötä jatketaan.
- Yliopistot ottavat käyttöön kaikilla aloilla opiskelijoiden kanssa laadittavan henkilökohtaisen opintosuunnitelman vuoteen 2006 mennessä. Yliopistot tehostavat opetusjärjestelyjä siten, että opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa opintoja koko lukuvuoden ajan. Yliopistot valmistelevat ja toteuttavat kaksiportaisen tutkintorakenteen toimeenpanon ja opintojen mitoituksen uudistuksen, niin että uuteen rakenteeseen voidaan siirtyä joustavasti syyslukukaudesta 2005-2006 lähtien. Lisäksi yliopisto-opiskelijoiden opinto-oikeus määritellään nykyistä tarkemmin, ja samalla toteutetaan opintotukeen liittyviä parannuksia. Aikuisten mahdollisuuksia suorittaa yliopistotutkinto vahvistetaan lisäämällä erityisesti työkäiselle ja työssäkäyvälle aikuisväestölle soveltuvia koulutusjärjestelyjä. Koulutuspaikkojen käyttöä tehostetaan kehittämällä yliopistojen opiskelijavalintoja.
- Tutkijakoulutusta tehostetaan yliopistojen perustutkintojen kehittämisen pohjalta. Tutkijakouluja jatketaan ja laajennetaan.
- Korkeakouluopiskelijoiden opintolainan valtioneuvoston määrää korotetaan 1.8.2005 lukien. Samalla otetaan käyttöön verosta tehtävä opintolainan verovähennys, joka voidaan myöntää 1.8.2005 jälkeen opintonsa aloittaneille korkeakoulututkinnon määräajassa suorittaneille henkilölle. Valtionaloudellisten edellytysten salliessa nostetaan asumislisän tasoa opintotuen riittävyden parantamiseksi kaikilla koulutusasteilla ja tarkistetaan toisella asteella huomioon otettavia vanhempien tulorajoja ansiotason kehityksen perusteella.

Aikataulu
2003-2008

2.3.2 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen lisääminen

Tavoite:

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista lisätään kaikissa perusopetuksen jälkeisissä koulutusmuodoissa ja tutkinnoissa. Opitun tunnustaminen vaikuttaa mm. opetusjärjestelyihin ja opiskeluohjelmiin myös yksilöllisiä opiskeluaikoja lyhentävästi sekä koulutuksen järjestäjillä käytössä olevien resurssien tarkoituksenmukaiseen kohdentamiseen.

Nykytilan kuvaus:

Lainsäädäntö antaa jo nykyisin mahdollisuudet aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamiseen. Peruskoulun jälkeisten koulutusmuotojen kesken on kuitenkin käytännössä merkittäviä eroja - eniten aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista tapahtuu näyttötutkinnoissa. Opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa osaamisen tunnustaminen on tapahtunut työssäopitun ja aikaisempien opintojen hyväksilukemisena. Korkeakoulutuksessa on painotettu enemmän aikaisempien opintojen hyväksilukemista kuin muutoin hankitun osaamisen tunnustamista. Kaikkia peruskoulun jälkeisen koulutuksen muotoja yhdessä tarkasteltuna aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista käytetään melko vähän. Hyväksilukeminen ei myöskään välttämättä vaikuta opiskeluaikaan. Hyväksilukemisen käytännöt vaihtelevat eri koulutusasteilla, koulutuksen järjestäjillä ja aloilla. Hyväksilukemisesta ja sen vaikutuksesta opiskeluaikaan ei ole kerätty yhdenmukaisin periaattein valtakunnallisia tilastotietoja.

Keinot/Toimenpiteet:

- Aikaisemmin hankitun osaamisen selvittämiseksi, arvioimiseksi ja tunnustamiseksi luodaan yhtenevä järjestelmä ja menettelytavat, jotka tarjoavat yksilöille mahdollisuuden aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamiseen riippumatta siitä, miten, milloin ja missä osaaminen on hankittu.
- Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen edistämiseksi laaditaan valtakunnalliset koulutuksen järjestäjiä koskevat hyvän käytännön yleiset periaatteet.
- Koulutuksen järjestäjät veloitetaan vahvistamaan itselleen aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen toimintapolitiikka ja menettelytavat, jotka kirjataan kunkin koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaan, tutkinnon järjestämissuunnitelmaan tai ammattikorkeakoulun tai yliopiston tutkintosääntöön.
- Käynnistetään yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa hanke kaikkia koulutusasteita koskevan tilastotuotannon (tiedonkeruiden ja opetusministeriölle toimitettavien tilastoaineistojen) tarkistamiseksi siten, että osaamisen tunnustamisen kannalta keskeisimmät asiat saadaan tilastoitua kaikilta koulutusasteilta vertailukelpoisesti.

Aikataulu

2005-2009

2.4 Jatko-opintoihin siirtymisen nopeuttaminen

Tavoite:

Vuonna 2008 vähintään 96 % (64 700) perusopetuksen päättävistä aloittaa samana vuonna lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa. Noin 38 % aloittaa ammatillisessa koulutuksessa, 56 % lukiossa ja 3 % perusopetuksen lisäopetuksessa.

Uusien korkeakouluopiskelijoiden keski-ikä (mediaani) on 20 vuotta vuonna 2008. Uusista yliopisto-opiskelijoista vähintään 55 prosenttia on samana vuonna toisen asteen koulutuksen päättäneitä vuonna 2008.

Nykytilan kuvaus:

Perusopetuksen päättäneistä 54,8 % (33 700) sijoittui samana vuonna lukioon ja 36,7 % (22 600) ammatilliseen koulutukseen vuonna 2002. Lisäopetukseen sijoittui 2,6 % (1600). Toisen asteen koulutukseen tai perusopetuksen lisäopetukseen sijoittui siten perusopetuksen päättäneistä yhteensä 94,2 % (57 900).

Uusien korkeakouluopiskelijoiden keski-ikä (mediaani) oli 21 vuotta vuonna 2002. Yliopistokoulutuksen uusista opiskelijoista 34,9 % oli samana vuonna toisen asteen koulutuksen päättäneitä vuonna 2001.

Keinot/Toimenpiteet:

- Perusopetuksen päättövaiheen ja perusasteen ja toisen asteen nivelvaiheen opinto-ohjausta kehitetään. Opintojen suunnittelu-, ohjaus- ja seurantajärjestelmiä kehitetään lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa, korkeakouluissa ja aikuiskoulutuksessa.
- Selvitetään toisen asteen yhteishakujärjestelmän toimivuutta koulutukseen hakemisen ja valituksi tulemisen näkökulmasta (1.-5. hakutoivesijalta valituksi tuleminen, hakijoiden lähtötaso, jne.). Selvityksen perusteella arvioidaan toisen asteen yhteishakujärjestelmän kehittämistarpeet.
- Perusopetuksen lisäopetuksen suorittamisen vaikutuksia selvitetään ja arvioidaan toisen asteen koulutukseen pääsyn näkökulmasta.
- Yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämiseksi laaditaan toimenpideohjelma ja käynnistetään yhteishakujärjestelmän rakentaminen. Alustavasti on arvioitu käyttöönottoa lukuvuoden 2007-2008 valinnoissa.
- Ammattikorkeakoulujen yhteishaku- ja valintajärjestelmien toimivuus varmistetaan.

Aikataulu

2003-2008

2.5 Alueellinen yhteistyö ja rakenteellinen kehittäminen sekä innovaatiojärjestelmän tehostaminen

Tavoite:

Laadullisesti hyvät ja mahdollisimman monipuoliset koulutuspalvelut turvataan ikäluokkien pienentyessä.

Ammatillisesti eriytyvä koulutus vastaa laadullisesti ja määrällisesti työelämän tarvetta alueilla ja valtakunnallisesti.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien alueellista profiloitumista ja toimintaedellytyksiä vahvistetaan.

Tehokas ja tuloksellinen ammattikorkeakouluverkko, jonka jokainen toimipiste on kooltaan riittävä antamaan työelämän tarpeet huomioon ottavaa korkeatasoista opetusta ja kykenee tasokkaaseen aluettaan palvelemaan tutkimus- ja kehitystyöhön.

Innovaatiotoiminnan edellytyksiä kehitetään.

Kansainvälisesti kilpailukykyisiä ja korkeatasoisia tutkimusympäristöjä, tutkimuksen tukipalveluja ja tietohuoltoa kehitetään.

Nykytilan kuvaus:

Peruskouluikäisten määrässä ei viime vuosina ole juuri tapahtunut muutoksia. Peruskoulujen määrä on vuosina 1995-2002 kuitenkin vähentynyt viidellä ja puolella sadalla. Perusopetusta antavien koulujen määrä tulee vuosina 2005 - 2015 edelleen pienenevän. Suurimmat muutokset peruskouluikäisten ikäluokissa tapahtuvat kaudella 2005-2010.

Nuorisoikäluokkiin kuuluvien määrä alkaa pienentyä ja oppilaitosverkkoa koskevat muutokset tulevat ajankohtaisiksi ensi vuosikymmenellä.

Ammattiopisto -käsite on käytössä hajanaisesti toisaalla koulutuksen järjestäjäorganisaation yksiköiden kattonimenä ja toisaalta yksittäisten oppilaitosyksikköjen nimenä. Sääteilyjärjestelmää ei esimerkiksi eri sidosryhmissä tunneta riittävästi, mikä haittaa mm. tilastointia ja arviointia. Ammatillisen koulutuksen järjestäjäkenttä on vielä melko hajanainen.

Ammattikorkeakouluja on 29 ja ne toimivat yhteensä 80 toimipisteessä. Tavoiteasettelun näkökulmasta ammattikorkeakouluverkon kehittäminen edellyttää alueellista keskittymistä ja riittävän suurta osaamismassaa. Ammattikorkeakouluverkon ongelmana ovat pienet ja kapealaiset toimipisteet.

Toimialan kehittämiseen vaikuttaa opetushallituksessa meneillään oleva strategiatyö, jossa toimintaa tarkastellaan myös tuottavuuden kannalta.

Keinot/Toimenpiteet:

- Perusopetuksen lainsäädäntöä ja rahoitusta muutetaan niin, että ne tukevat alueellista koulustarjontaa ja oppilaitosten välistä yhteistyötä ottaen huomioon molempien kieliryhmien tarpeet.
- Kannustetaan toisen asteen koulutuksen järjestäjiä lisäämään alueellisen koulustarjonnan yhteissuunnittelua, yhteistä opintotarjontaa ja verkko-opetuksen käyttöä.
- Kannustetaan koulutuksen järjestäjiä kurssitarjonta- ja muiden hallinto-ohjelmien yhteensopivuuden lisäämiseen. Yhtenäisen kurssikoodiston käyttöönottoa edistetään uusien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

- Ammatillisen koulutuksen järjestäjistä muodostetaan riittävän suuria ja monipuolisia pääasiassa seudulliselta pohjalta koottuja järjestäjäorganisaatioita tai muutoin vahvoja toimijoita työelämän koulutustarpeen ja alueellisen kehittämistyön näkökulmasta. Ammatillisen koulutuksen järjestäjän toiminnot, oppilaitokset ja muut opetusyksiköt muodostavat ammattiopiston. Tehdään järjestelyn edellyttämät säädösmuutokset. Ammattiopisto-käsite otetaan käyttöön opetushallinnon koulutusasteluokituksessa ja Tilastokeskuksen oppilaitosluokituksessa.
- Ammatillisen koulutuksen järjestäjät vahvistavat alueellista profiloitumistaan ja toimintaedellytyksiään (mm. koneiden, laitteiden, henkilöstön ja muiden resurssien yhteiskäyttö, yhteistoimintamallien kehittäminen työ- ja elinkeinoelämän, ammattikorkeakoulujen ja muiden sidosryhmien kanssa).
- Ammattikorkeakoulut kehittävät ja suuntaavat tutkimus- ja kehitystyötään Tutkimus- ja kehitystyö suomalaisissa ammattikorkeakouluissa -selvityksen (OPM 2004:7) linjausten mukaisesti. Saman alueen ammattikorkeakoulut selvittävät mahdollisuudet yhteisten tutkimus- ja kehitystyön toimintayksiköiden perustamiseen. Ammattikorkeakoulut muodostavat verkostoja alueen yritys- ja muun työelämän kanssa ja kehittävät aktiivisesti tutkimusyhteistyön toimintatapoja. Opetusministeriö tukee tutkimus- ja kehitystyötä erillirahoituksella, erityisesti pk-sektorin ja hyvinvointipalvelujen alueella. Ammattikorkeakoulut pyrkivät lisäämään ulkopuolista rahoitusta. Ammattikorkeakoulujen pieniä yksialaisia toimipisteitä kootaan suuremmiksi monialaisiksi kokonaisuuksiksi ja alueellisesti hajaantuneiden toimipisteiden määrää vähennetään.
- Yliopistot ja ammattikorkeakoulut vahvistavat aluevaikutustaan nykyisten toimintojensa puitteissa kehittämällä yhteistyötä ja työnjakoa keskenään ja alueen muiden toimijoiden kanssa. Tässä tarkoituksessa laaditaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteiset aluestrategiat 30.9.2005 mennessä.
- Yliopistot kehittävät yhteyksiään elinkeinoelämään tehostamalla liiketoimintaosaamistaan, innovaatiopalvelujaan sekä tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä. Yliopistojen mahdollisuuksia yritysten perustamiseen ja tutkimustulosten kaupallistamiseen helpotetaan budjettilainsäädäntöä uudistamalla.
- Koulutuksen ennakointijärjestelmiä kehitetään ja koulutustarjonnan kehittämisessä otetaan huomioon myös alueiden tarpeet.
- Tehostetaan tutkimuksen yhteistyöverkkoja ja yhteisrahoitteisuutta. Suurempien tutkimuskokonaisuuksien muodostaminen yliopistojen yksiköiden sekä tutkimuslaitosten ja mahdollisesti yritysten yhteistyönä.
- Kehitetään tutkimuksen tukipalveluita ja tietohuoltoa. Kirjastoverkon toimintaa tehostetaan laajentamalla Helsingin yliopiston kirjaston toimialaa kansalliskirjastona vuoden 2006 alusta. Tieteellistä julkaisemista tehostetaan verkkojulkaisemisen kautta. Tieteellisen laskennan edellytyksiä parannetaan kehittämällä laskenta- ja tallennuskapasiteettia.

3 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialan tuottavuus

3.1 Yleistä

Panostukset terveyttä edistävään liikuntaan tai ihmisten liikunta-aktiivisuuden lisäämiseen merkitsevät terveydenhuoltopalvelujen käytön vähenemistä, nuorten työpajatoiminta ehkäisee nuorten syrjäytymistä yhteiskunnasta, kulttuurin ja luovuuden edistäminen lisää yhteiskunnan kilpailukykyä, parantaa osaamisen tasoa ja edistää globalisaation myönteistä kehitystä sekä moniarvoista yhteiskuntaa ja ihmisten henkistä hyvinvointia. Lisäksi kulttuuri- tai liikuntatoimintoihin ohjatut varat tuottavat valtiolle tulo- ja liikevaihtoverokertyminä merkitävät palautukset.

Liikunnan ja nuorisotyön varsinaisina toimijoina on paljon kansalaisjärjestöjä, jolloin kysymykseksi nousee ministeriön toimivalta suhteessa kansalaisjärjestökenttään ja kansalaistoi-minnan autonomisuus. Vastaavasti kulttuurikentällä ja erilaisten kulttuuripalvelujen tuottajina on runsaasti yhdistys- tai yrityspohjaisia toimijoita. Suomalaisessa yhteiskunnassa tuotetaan mittavat palvelut näillä sektoreilla pitkälle vapaaehtoisvoimin. Ministeriö voi informatio-ohjauksen, seurannan kautta ja rahallisten resurssien suuntaamisella ohjata toimintaa, mutta tuottavuuden näkökulmasta tarkasteltuna kansalaistoiminta on erittäin kustannustehokas järjestelmä. Vastaavien palveluiden tuottaminen muilla keinoin vaatisi runsaasti lisäresurssointia.

Tuottavuuden hyödyntämisen potentiaali kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialojen sisältöjen osalta liittyy osittain tietoyhteiskuntakehitykseen ja sen tuomiin mahdollisuuksiin. Esimerkiksi nykyiset julkisen palvelutoiminnan tuottavuusmittarit kirjastotoimen osalta eivät ota huomioon radikaalisti lisääntynyttä kirjastojen verkkopalveluiden käyttöä.

Tuottavuusohjelmaan liittyen keskeiseksi kysymykseksi kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan sektoreilla ja toiminnoissa nouseekin olemassa olevan tiedon moninaisuus ja toisaalta joissain tapauksissa myös tilastollisen tiedon suoranainen puute, joilla voidaan tuottavuutta tehdä mitattavaksi. Myöskään laadullisen arvioinnin tärkeyttä ei voi unohtaa tässä yhteydessä. Näiltä lähtökohdin kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan tuottavuusohjelman rakentuu tiedontuotannon ja eri osapuolten yhteistyörakenteiden kehittämiseen. Tiedontuotannon kehittäminen nähdään osana laajempaa kokonaisuutta, mikä hyödyntää mm. tuloksellisuuden ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointia.

3.2 Tiedontuotannon kehittäminen

Tavoite:

Kehittää nykyistä parempi indikaattoreihin perustuva tietopohja toiminnasta ja sen hyödyntäminen paremmin informaatio- ja tulosoikeuden apuna

Keinot/tulos:

Toimiva indikaattori- ja seurantajärjestelmä, joka on "synkronisoitu" yhteistyössä eri toimijoiden kanssa (Kuntaliitto, Tilastokeskus) ja jota voidaan hyödyntää laajasti eri toiminnoissa (tuottavuus, tuloksellisuus, talousarviot jne.)

Nykytilan kuvaus:

Tuottavuuden ja tuloksellisuuden lisäämiseen ja toimintojen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden todentamiseen käytettävissä oleva indikaattorituotanto ja arviointitoiminta on toimialoilta osittain puutteellista ja seuranta- ja tuloksellisuustieto hajanaista.

Sisäasiainministeriö ylläpitää kuntakohtaista, elektronisessa muodossa olevaa ja vuosittain päivitettävää kuntakorttia, johon on sisältynyt sosiaali- ja terveystoimen, koulutoimen ja kirjastotoimen määräraha- ja muita numeraalisia tietoja. Kuntakortista puuttuvat kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimialojen kehitystä kuvaavat tiedot.

Alustavat toimenpiteet:

- Indikaattoreiden ja seurantatiedon kehittäminen ja yhteistyön lisääminen Kuntaliiton ja Tilastokeskuksen kanssa.
- Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimintaa koskevien indikaattoreiden lisääminen kuntakorttiin, jotta näiden toimialojen kehitystä kunnissa voidaan seurata.
- Sektoritutkimuksen suuntaaminen ja hyväksikäyttö indikaattoreiden ja arviointitoiminnan kehittämisessä.
- Toimialojen tulosoikeuden kehittäminen huomioiden tuottavuuden näkökulma.
- Toimialojen valtionosuusjärjestelmän arviointi tuottavuuden näkökulmasta.
- Eri strategioiden ja toiminta- ja taloussuunnitelmien laadintojen yhteyksissä arvioidaan jatkuvasti tarkoin niitä tehtäviä, joissa opetusministeriön toimilla on merkitystä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tämän prosessin avulla pyritään ennakoimaan eläkkeelle siirtymisten aiheuttamat työpaineet.

Vastuutahot:

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston yksiköt

Aikataulu:

2005-2008

- Kuntaliiton, Tilastokeskuksen ja ministeriön yhteisen työryhmän perustaminen. Työryhmän tavoitteena on toimia keskusteluväylänä eri toimijoiden kanssa ja kehittää yhteistyössä toimivia ratkaisumalleja tiedontuotannon puutteisiin.
- Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston tuottavuusryhmä ja osaston yksiköt jatkavat toimialojen indikaattoreiden kehittämistyötä ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden (=tuloksellisuuden) arvioinnin kehittämistä.
- Tuottavuusohjelman täydentäminen indikaattoreilla sekä niiden hyödyntäminen talousarvioprosessissa.

Seuranta:

Tulossuunnitelmien ja talousarvioehdotusten yhteydessä.

3.3 Kirjastopalvelut

Tavoite:

Kirjastopalvelujen tuottavuutta nostetaan ajantasaistamalla niiden teknisen infrastruktuurin tasoa (mm. tietoliikenneyhteydet). Tällä voidaan varmistaa osaltaan myös kansalaisten alueellisesti tasa-arvoinen digitaalisen tietohuollon tarve. Lisäksi luodaan uusia toimintamalleja ja konsepteja kirjastohallintoon ja kirjastopalvelujen järjestämiseen, joilla parannetaan julkisen kirjastopalvelun tuottavuutta.

Keinot/tulos:

Standardien mukaisten teknisten ratkaisujen ja kuntien välisen yhteistyön tukeminen informaatio-ohjauksella ja rahoituksella.

Asiakkaiden kannalta keskeisimmät kirjastojen sisältö- ja tietopalvelut ovat käytettävissä. Palvelut voidaan tuottaa aikaa ja kustannuksia säästäen. Kansalaisilla on mahdollisimman tasavertaiset mahdollisuudet kirjastopalvelujen saamiseen asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta. Kirjastojärjestelmien toiminta tehostuu ja palvelujen laatu paranee.

Nykytilan kuvaus:

Teknisen infrastruktuurin ja digitaalisen tietohuollon tasoerot ovat huomattavat eri kunnissa. Vuoden 2003 lopussa kirjastoissa oli asiakaspäätteitä 2746 kpl eli keskimäärin 0.5/1000 asukasta. Kirjastopoliittisen ohjelman 2001-2004 laatusuosituksena on 1/1000 asukasta. HST-lukulaitteita² oli vain 17 kunnassa yhteensä 101 kpl ja suurin osa näistä oli Tampereen kirjastoissa. Tietoliikenneyhteyksien tasosta ei ole tällä hetkellä luotettavaa tietoa.

Runsaasta kuntien välisestä yhteistyöstä huolimatta on vielä paljon mahdollisuuksia yhteistyön laajentamiseen ja syventämiseen. Toiminnassa on kaksi kuntien yhteistä kirjastolaitosta, Kitee ja Kesälahti sekä Mikkelin ja Ristiinan. Kirjastokimpoissa, joiden sisältö on lähinnä yhteinen kirjastojärjestelmä, on mukana noin 75 % kunnista. Kolme kirjastoautoa on useamman kunnan yhteisomistuksessa. Lisäksi 41 kuntaa ostaa kirjastoautopalveluja toiselta/toisilta kunnilta. Noin parikymmentä kuntaa ostaa kirjastotoimenjohtajapalvelut toiselta kunnalta.

² Henkilötunnistelaite

Alustavat toimenpiteet:

- Kirjastojen nopeiden tietoliikenneyhteyksien ja sähköisen asioinnin edellytysten tukeminen, jolloin voidaan nopeuttaa tietoyhteiskunnan kehitystä. Tärkeässä asemassa tässä kehittämistyössä ovat mm. kirjastoihin hankittavat asiakaspäätteet ja niiden käytön opastus.
- Tavoitteiden edistämiseksi on tietoyhteiskuntaohjelmassa vuosille 2005-2007 osoitettu lisärahoitusta. Sähköisen asioinnin saaminen riittävän kattavaksi koko maata ajatellen sekä opastavan henkilöstön täydennyskoulutus edellyttävät vielä jatkorahoitusta vuoden 2007 jälkeen. Asiassa toimitaan yhteistyössä VNK:n asettaman kirjastojen laajakaistatyöryhmän kanssa.

Vastuutaho:

Viestintäkulttuuriyksikkö

Aikataulu:

2005-2008

- Lääninhallitukset keräävät vuoden 2004 lopussa tiedot tietoliikenneyhteyksien ja laiteresurssien nykytilasta sekä verkkoaineistojen ja E-kirjojen saatavuudesta. Tietoaaineiston pohjalta tehdään analyysi ja suunnitellaan toimenpiteet.
- Kuntien kirjastoyhteistyötä tuetaan opetusministeriön ja lääninhallitusten informaatio-ohjauksella ja harkinnanvaraisilla avustuksilla.
- Rahoitusmahdollisuuksien selvittäminen.

Seuranta:

Lääninhallitusten peruspalvelu- ja tulospaporttien yhteydessä keväisin edellisen vuoden osalta. Tulossuunnitelmien ja talousarvioehdotusten yhteydessä.

4 Hallinnonalan esikunta- ja tukitoiminnot

4.1 Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukset

Tavoite:

Talous- ja henkilöstöhallinnon tuottavuutta lisätään.

Keinot:

Perustetaan opetusministeriön hallinnonalalle yksi tai kaksi valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskusta.

Nykytilan kuvaus:

Opetusministeriön hallinnonalan taloushallintotehtävien hoito on organisoitu 27 tilivirastoon. Muun muassa jokainen yliopisto (20 kpl) toimii tilivirastona.

Opetusministeriön tilivirastoon kuuluvat ministeriön päämaksupisteen lisäksi seuraavat yhdeksän maksupistettä:

- Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO (Helsinki)
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (Helsinki)
- Näkövammaisten kirjasto (Helsinki)
- Suomen elokuva-arkisto (Helsinki)
- Suomen ortodoksinen kirkollishallitus (Kuopio)
- Valtion elokuvatarkastamo (Helsinki)
- Varastokirjasto (Kuopio)
- Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti (Helsinki)
- Ylioppilastutkintolautakunta (Helsinki)

Toimenpiteet:

- Opetusministeriö osallistuu Valtiokonttorin talous- ja henkilöstöhallinnon tukipalveluiden kehittämisohjelmaan (Kieku), jonka tavoitteena on laatia palvelukeskuksen toimintamalli. Tämän lisäksi hanke sisältää muun muassa tukipalveluiden toimintamallien ja prosessien yksinkertaistamisen sekä talous- ja henkilöstöhallinnon tukipalveluiden tietojärjestelmien kehittämisen.

- Opetusministeriön hallinnonalan palvelukeskusmallin käyttöönottoa koskeva selvitystyö on kytketty Valtiokonttorin Kieku-hankkeen valmisteluun. Hankkeeseen sisällytetään myös palkanlaskenta sekä mahdollisesti muita henkilöstöhallintoon liittyviä kokonaisuuksia. Ensi vaiheessa selvityksen piiriin kuuluvat opetusministeriö ja sen alaiset maksupisteet sekä Opetushallitus, Suomen Akatemia, Kansallisarkisto, Museovirasto, Valtion taidemuseo ja Suomenlinnan hoitokunta (1. vaihe).
- Lisäksi käynnistetään hanke pääkaupunkiseudun pienten yliopistojen talous- ja henkilöstöhallinnon tukipalvelujen keskittämiseksi, jolloin tukeuduttaisiin joko aikaisemmin perustettuun palvelukeskukseen tai yhteen suurempaan yliopistoon palvelukeskuksen muodostajana (2. vaihe). Hankkeessa otetaan huomioon parhaillaan meneillään olevan selvitystyön ehdotukset. Myöhemmin tulisi selvittää taloushallinnon palvelukeskusmallin käyttöönottoa muissa yliopistoissa, mikäli saatujen kokemusten perusteella on osoitettavissa selkeästi taloushallinnon tuottavuuden ja taloudellisuuden kasvua (3. vaihe).
- Palvelukeskusten perustamisen edellytyksenä on, että taloushallinnon sisällöt ja prosessit on sähköistetty, yksinkertaistettu, yhdenmukaistettu, tuotteistettu ja standardisoitu riittävästi. Valtiokonttorin Kieku-hankkeen tehtävänä oleva toimintamalli valmistuneeksi kesään 2005 mennessä.
- Selvityksen kohteena on lisäksi henkilöstöhallinnon (lähinnä palkanlaskenta) ja laskentatoimen hankkeiden mahdollinen porrastaminen peräkkäisiksi prosesseiksi.

Vastuutahot:

Opetusministeriön talousyksikkö, hallintoyksikkö, osastot

Alustava aikataulu:

1. vaihe selvitystyö v. 2005-2006, toimeenpano 2007-2008
2. vaihe selvitystyö v. 2006-2007, toimeenpano 2008-2009
3. vaihe selvitystyö v. 2007-2008, toimeenpano 2009-2010

Ohjelmaa tarkennetaan Kieku-hankkeen edetessä, jolloin otetaan myös huomioon hallinnonalan tilivirastoilta saatu palaute.

Alustava menolaskelma (1 000 euroa)

(tarkennetaan selvitystyön kuluessa):

	2005	2006	2007	2008	2009
- suunnittelu	200	200	200	200	
- perustaminen (kalusto, ohjelmistot)		500	500	500	
- käynnistäminen			500	2 000	3 000
- säästöt (vuodesta 2011 alkaen)					

Seuranta:

Tulossuunnitelmien ja talousarvioehdotusten yhteydessä.

4.2 Hankintatoimi

Tavoite:

Opetus- ja kulttuuritoimen hankintatoimen tuottavuutta lisätään.

Keinot:

Opetus- ja kulttuurihallinnon hankintastrategia.

Nykytilan kuvaus:

Hallinnonalan hankintatoimi on organisoitu 27 tilivirastoon. Muun muassa jokainen yliopisto toimii hankintayksikkönä.

Opetusministeriön tilivirastoon kuuluu yhdeksän maksupistettä.

Kaikilla tilivirastoilla ei ole hankintastrategiaa, hankintasuunnitelmaa tai hankintaohjeita.

Hankintatoimen menettelytavoissa on epäyhtenäistä käytäntöä. Hankintatoimen yhteistyötä ei juuri esiinny. Hankintatoimeen erikoistunutta henkilöstöä on vain joissakin virastoissa.

Toimenpiteet:

- Laaditaan opetus- ja kulttuurihallinnon hankintastrategia (vaihe 1).
- Huolehditaan valtion konsernitason hankintastrategian toteuttamisesta ministeriön hallinnonalalla (vaihe 2).
- Perustetaan opetus- ja kulttuurihallinnon hankintatiimi (vaihe 2).
- Kehitetään hankintatoimen seurantatietojärjestelmää (vaihe 2).
- Perustetaan opetus- ja kulttuurihallinnon hankintatoimen asiantuntijayksikkö (vaihe 2).
- Arvioidaan hankintatoimen kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuutta (vaihe 3).

Vastuutahot:

Opetusministeriön hallintoyksikkö, talousyksikkö, osastot, hallinnonalan virastot ja laitokset

Aikataulu:

1. vaihe v. 2004
2. vaihe v. 2005
3. vaihe v. 2006

Menolaskelma (1 000 euroa):

	2005	2006	2007	2008
- suunnittelu	100			
- perustaminen (kalusto, ohjelmistot)		50		
- käynnistäminen		120	120	120
- säästöt (vuodesta 2006 alkaen)				

Seuranta:

Tulossuunnitelmien, tts- valmistelun ja talousarvioehdotusten yhteydessä
Erillinen arviointi v. 2006

4.3 Toimitilastrategia

4.3.1 Toimitilat toimintojen tuottavuuden tukena

Hallinnonalan tilojen käytännön kunnosta ja toimivuudesta vastaa valtiolla tilojen haltija (pääosin Senaatti-kiinteistöt) tai muu vuokranantaja; muutoin vastuullisia kiinteistöjen omistajia ja ylläpitäjiä ovat hallinnonalan valtionavustuksia saavat tahot, pääosin kunnat (mm. oppilaitokset, kirjastot, liikuntapaikat). Toimitilojen käyttötavasta ja käyttökuormituksesta (tehokkuudesta) vastaavat tilojen käyttäjätahot. Mitä paremmin tilat vastaavat sekä tekniseltä kunnoltaan että toiminnan järjestelyiltään toimijoiden sisällöllisiä tavoitteita, sitä paremmin toimitilat tukevat toiminnan tuloksellisuutta ja tuottavuutta.

Lisäksi ministeriön hallinnonalalla on kiinteistönhaltijavirastoja (museovirasto, Suomenlinnan hoitokunta), joiden hallinnassa olevan kiinteistövarallisuuden erään osan pääasiallisena tarkoituksena on toimia rakennusperintöstrategian mukaisesti rakennusperinnön esimerkkeinä ja museaalisisina kohteina, eikä tällä kiinteistövarallisuudella ole varsinaisia tuloksellisuuden, tehokkuuden tai tuottavuuden vaatimuksia.

Opetusministeriö vastaa toimialansa tila- ja varustamishankkeiden rahoituksen valmistelusta, ohjaa ja tukee hankkeiden toteutusta sekä huolehtii toimialansa tilahankkeiden kehittämistoiminnan järjestämisestä.

Toiminnan tuottavuus on vakaata tai kasvaa, mikäli toimitilojen soveltuvuus vastaa hyvin toimintojen sisältöjä ja toimitilat ovat tekniseltä ja esteettiseltä laadultaan korkeatasoisia (mm. ilmanvaihto, valaistus, ergonomia, logistiikka). Lisäksi toimitilojen oikea mitoitus ja tasainen käyttökuormitus tuovat mukanaan tilakustannusten säästöä. Rakennusten toteuttaminen elinkaarinäkökohdasta lähtien sekä joustavat rakenneratkaisut myös säästävät toimitilakustannuksia pitkällä aikavälillä.

Menneillään on mm. APOLI:n (valtioneuvoston päätös Suomen arkkitehtuuripoliittiseksi ohjelmaksi 17.12.1998) sekä rakennusperintöstrategian toteuttamisohjelman (Valtioneuvoston päätös rakennusperintöstrategiaksi 13.6.2001) sekä RAPOLI:n (valtioneuvoston päätös kansalliseksi rakennuspoliittiseksi ohjelmaksi 30.1.2003) seurantatoimet ja käytännön toimintapolitiikkojen laatiminen. Viimemainittu niveltyy kiinteistö- ja rakennusalan Visio 2010 Hyvän elämän puitteet -työhön. RAPOLI:n puitteissa on myös tekeillä RAPOLI:n vaikutusten mittaamishanke, joka jatkossa tuottaa tietoa toimenpiteiden tuloksista ja kustannusvaikutuksista.

Edellä mainittujen ohjelmien tavoitteena on kansallisen rakennusvarallisuuden arvon säilyttäminen ja käyttökelpoisuuden turvaaminen siten, että rakennusvarallisuutta voidaan hyödyntää toimintojen tuottavuutta ja tuloksellisuutta edistävällä tavalla sekä ottaen elinkaarikustannukset kokonaisuutena huomioon.

Opetusministeriön hallinnonalalla on erillisellä määrärahalla tuotettu informaatio-ohjauksen välineitä liikuntapaikkarakentamiseen tukemalla kehittämishankkeita ja tuottamalla alan oppaita. Vuodesta 2003 alkaen on vauhditettu oppilaitosrakentamisen kehittämistoimia varamalla myös näihin kehittämistoiimiin erikseen määrärahat. Rakentamisen kehittämistoiimiin liittyy myös opetusministeriön suunnitelmat tehtävien alueellistamisesta ja delegoinnista.

4.3.2 Valtionhallinnon omien toimintojen toimitilastrategian nykytilanne

Valtionhallinnossa ei valtion laitosten osalta tällä hetkellä ole olemassa erityistä toimitilastrategiaa sen jälkeen, kun edellinen linjaus tehtiin (Senaatti-kiinteistöjen lakimuutos, kiinteistövarallisuuden keskittäminen pääosin Senaatti-kiinteistöille).

Valtiovarainministeriön tarkoituksena on valtion yleisen toimitilastrategian luominen käyttäen pilottina keväällä 2004 käynnistettyä yliopistojen toimitilastrategiahanketta. Myös tätä yleistavoitetta tukevat useat muut eri strategiat, ohjelmat ja kehittämistoimet. Jäljempänä esitellään mainittu yliopistojen toimitilastrategia em. pilottina ja tärkeimpänä toiminnan tuloksellisuutta ja tuottavuutta tukevana ja linjaavana toimitilahankkeena.

4.3.3 Toimitilastrategia

Tavoite:

Tarkoituksena on kehittää yliopistojen toimitilahallintoa siten, että toimitilat tukevat ja tehostavat opetusta ja tutkimusta parantaen opiskelu- ja tutkimustuloksia sekä lyhentäen suoritusajoja. Strategian myötä tuetaan yliopistojen tilahallinnon tietojärjestelmien käyttöönottoa (tilahallintojärjestelmät, tilavarausjärjestelmät) ja sisäiseen laskutukseen siirtymistä siten, että toimintojen suunnittelu niveltyy saumattomasti talous- ja tilasuunnitteluun kokonaisuutena.

Tavoitteena on myös se, että yliopistolaitoksessa pilottina luotava ja toimeenpantava toimitilastrategia toimii mallina koko valtionhallinnon toimitilastrategialle sekä opetusministeriön hallinnonalan yleiselle toimitilastrategialle.

Keinot:

Opetusministeriön 23.3.2004 vakinaistama yliopistojen tilahallintovastaavista koostuva toimitilatyöryhmä valmistelee em. strategiaa siten, että vuoden 2005 tulossopimuskierröksellä jokainen yliopisto esittää ministeriölle oman yliopistokohtaisen strategiansa, perustuen opetusministeriön em. yliopistolaitoksen yleisen toimitilastrategian pohjalta antamiin ohjeisiin.

Nykytila:

Kukin yliopisto hoitaa tilahallintoaan toisistaan poikkeavin menetelmin ja resurssein.

Toimenpiteet:

Yliopistojen toimitilastrategian valmistelun yhteydessä annetaan ohjeet ja määritellään toimiloista koottavat tiedot (KOTA) siten, että tiedot ovat vertailukelpoisia ja antavat tarvittavan aineiston ministeriölle päätöksentekoa varten (TTS, talousarviot, vuokraushankkeet) ja siten, että tilojen ja opetuksen välistä kustannustehokkuutta voidaan vertailla, arvioida sekä kehittää toimintoja tukevalla tavalla.

Valtionhallinnon toimitilastrategian pohjalta valmistellaan opetusministeriön hallinnonalan muiden toimintojen erityispiirteet huomioonottava yleinen toimitilastrategia. Tavoitteena on tuottavuuden parantaminen karsimalla käsittelyiden päällekkäisyydet, vähentämällä nykypäivänä tarpeettomiksi jääneitä käytäntöjä ja yhdenmukaistamalla käytäntöjä soveltuvin osin.

Vastuutaho:

Opetusministeriön HAY/RK-ryhmä ja KTPO/yliopistoyksikkö, yliopistot

Aikataulu:

Yliopistojen toimitilastrategia esitellään yliopistojen johdolle 3.11.2004.
Strategia ohjeineen liitetään yliopistojen seuraavaan TTS-ohjeeseen.

Lisäkulut:

Tilahallinnon tietojärjestelmien hankkimisesta yliopistoihin, henkilöstön kouluttamisesta näiden käyttöön ja tilahallinnon ammattilaisten palkkaamisesta aiheutuu kustannuksia, jotka täsmentyvät vasta yliopistokohtaisten toimitilastrategioiden perusteella.

Säästöt:

Kustannustehokkuudesta ja säästöistä saadaan tietoa vasta hankkeen edetessä.

Seuranta:

Tulossuunnitelmien ja -neuvotteluiden, TTS:en ja talousarvioehdotusten yhteydessä, yliopistoilta pyydetään yliopistokohtaiset raportit toimeenpanosta.

4.4 Verkkopalvelu- ja verkkotoimintastrategiat

Tavoite:

Verkkopalvelu- ja verkkotoimintastrategioiden tavoitteena on kehittää verkkotoimintaa, verkkopalveluja ja tietojärjestelmiä siten, että opetusministeriön ja opetusministeriön hallinnon alan virastojen ja laitosten päätehtäviä, hallintotehtäviä ja palvelujen tarjontaa voidaan hoitaa laadukkaasti, tehokkaasti, tuloksellisesti ja taloudellisesti. Tämä tarkoittaa siirtymistä sähköisiin toimintamalleihin ja sähköiseen hallintoon, jossa tiedonvaihto, -varastointi ja asiointi ministeriön ja hallinnonalan sisällä tapahtuu pääsääntöisesti sähköisesti vuonna 2010. Tähän tavoitteeseen pyritään myös kanssakäymisessä muiden valtionhallinnon virastojen ja laitosten kanssa.

Sähköiseen hallintoon siirtyminen merkitsee sitä, että hallinnonalalla käytetään tietoverkkoa ja sen palveluja ensisijaisena välineenä ja luovutaan rinnakkaisesta sähköisestä ja paperien avulla tapahtuvasta käsittelystä.

Keinot:

Verkkopalvelustrategioiden pohjalta laaditaan tietojärjestelmien ja verkkopalvelujen toteuttamisohjelmat ja niitä ylläpidetään. Toteuttamisohjelmaan sisällytetään keskeiset sähköisen hallinnon hankkeet ja niiden rahoitus saatetaan osaksi toiminta- ja taloussuunnittelu-, tulosohjaus- ja talousarvioprosessia. Toteuttamisohjelman mukaiset hankkeet käynnistetään.

Nykytilan kuvaus:

Opetusministeriöllä on vastuu hallinnonalaansa tietohallinnon ohjauksesta. Ohjaus tapahtuu tulosohjauksena ja -johtamisena sekä informaatio-ohjauksena. Muilta osin virastot ja laitokset tekevät kehittämistyötä itsenäisesti ja vastaavat oman virastonsa tietohallinnosta ja verkkopalvelustrategiasta.

Toimenpiteet:

- Verkkopalvelujen ja tietojärjestelmien kehittäminen jaetaan kohderyhmien mukaan kolmeen ulottuvuuteen, jotka opetusministeriössä ovat e-OPM (opetusministeriön henkilökunta ja valtioneuvosto), e-OPM+ (opetusministeriön hallinnonala) ja julkinen tieto verkossa (kansalaiset). Vastaavanlainen kohderyhmien mukainen ajattelu sisältyy myös ministeriön hallinnonalan virastojen ja laitosten verkkopalvelujen kehittämistyöhön.
- Toteutetaan ensisijaisesti vuorovaikutteisen sähköisen asioinnin sisältämiä hankkeita ja myös verkkopalveluja, joilla on laaja asiakaskunta. Näillä saavutetaan suurimmat hyödyt organisaatiolle, joskin niiden aiheuttamat investointikustannukset ovat myös suurimmat.
- Suunnitellaan ja toteutetaan yliopistojen tulosohjausta tukeva vuorovaikutteinen sähköisen asioinnin sisältävä tulosohjausportaali hallinnonalan asiointikanavan (e-OPM+) ensimmäiseksi palveluksi. Suunnitellaan ja toteutetaan tulosohjausportaalin tapaan muille hallinnonalan virastoille ja laitoksille suunnatut tulosohjausta ja vuorovaikutteista sähköistä asiointia tukevat palvelut.
- Hyödynnetään hallinnonalalla tietojärjestelmien ja tietotekniikan yhteishankintoja. Tietojärjestelmien osalta näin menetellään silloin, kun tietojärjestelmät ovat tulleet elinkaarensa päähän ja niiden uusiminen on ajankohtaista.
- Hallinnonalan virastot ja laitokset huolehtivat toteuttamissuunnitelmiansa mukaisesti sisäisen työskentelyn tehostamisesta ja "sähköisistä työpöydistä" käyttäen hyväksi hallinnonalan ja julkishallinnon hyviä käytänteitä.
- Verkkopalvelujen kehittämisen rinnalla otetaan painotetusti huomioon verkkotoiminnan onnistumisen edellytykset: osaaminen ja toimintatavat, tiedonhallinta ja tiedon hyödyntäminen sekä tietotekninen infrastruktuuri. Laaditaan henkilöstön osaamista ja tiedon hyödyntämistä tukevat valmennusohjelmat.

Vastuutaho:

Opetusministeriön tietopalveluyksikkö, hallinnonalan tietohallinnot, osastot, yksiköt

Aikataulu:

Tavoitevuosi 2010, hankkeet ajoitettuna ja tarkistettuna aina kullekin TTS-kaudelle

Menolaskelma (1 000 euroa) :

	2005	2006	2007	2008
Opetusministeriön osalta				
Verkkopalvelujen ja tietojärjestelmien toteuttaminen	500	500	500	500
Konsultointi	70	70	40	30
Yhteensä	570	570	540	530

Verkkopalvelu- ja tietojärjestelmähankkeisiin käytetään vuosittain keskimäärin 11 % toimitamenoista. Kustannuksissa on kyettävä huomioimaan niiden investointiluonteisuus ja se, että ne eivät jakaudu tasan eri vuosille.

Seuranta:

Tulossuunnitelmien, TTS:ien ja talousarvioehdotusten yhteydessä.

4.5 Strateginen henkilöstösuunnittelu

Tavoite:

Strategisella henkilöstösuunnittelulla varaudutaan valtion opetus- ja kulttuurihallinnon henkilöstön ikärakenteen muutokseen ja muuttuviin tehtäviin. Huolehditaan valtiotyönantajan palkkakilpailukyvyistä.

Keinot:

Strategisella henkilöstösuunnittelulla sekä ikä- ja muilla sopeuttamisohjelmilla pyritään hallinnonalalla varautumaan merkittäviin henkilöstön ikärakenteen muutoksiin, helpottamaan hallinnonalan rakennemuutosten hallintaa, tehtävien vaatavuustason edellyttämää osaamista, siirtämään osaamista tuleville viranhaltijoille sekä turvaamaan uuden henkilöstön rekrytointi ja koulutus.

Nykytilan kuvaus:

Valtion henkilöstön keski-ikä on tällä hetkellä 42,7 vuotta. Vuosina 2004-2020 valtion budjettitalouden nykyisestä henkilöstöstä poistuu 77 prosenttia eli yli 96 000 henkilöä nykyisestä 124 000:sta.

Opetusministeriön hallinnonala on henkilöstömäärältään suurin. Hallinnonalalla työskentelee noin kolmannes koko budjettitalouden henkilöstöstä, noin 30 000 henkilöä. 77 prosentin poistuma merkitsisi ainakin 22 000 henkilön poistumista ministeriön hallinnonalalta.

Myös uusien palkkausjärjestelmien käyttöönotto edellyttää lisääntyvässä määrin henkilöstöpolitiikan kehittämistä.

Toimenpiteet:

Opetusministeriössä on käynnistetty henkilöstön ikärakenteen muutokseen ja työyhteisön tuleviin haasteisiin liittyviä toimenpiteitä, joilla pyritään tukemaan henkilöstön hyvinvointia ja turvaamaan työnantajakilpailukyky. (Opetusministeriön muistio 16.8.2002: Henkilöstön ikärakenne ja vaihtuvuus opetusministeriössä - muutoksen hallinta)

Vuosien 2006-2009 toiminta- ja taloussuunnitelmassa päätetään hallinnonalan strategisen henkilöstösuunnittelun yleisistä linjauksista ja kehittämistarpeista.

Vuodesta 2005 alkaen lisätään virastojen ja laitosten tulossuunnitelmiin strategisen henkilöstösuunnittelun toimenpiteet.

Opetusministeriö asettaa seurantatyöryhmän, jonka tehtävänä on yleisellä tasolla koordinoita hallinnonalan henkilöstösuunnittelua, seurata toimenpiteiden vaikuttavuutta sekä tuottaa tilasto- ja muuta suunnittelutietoa.

Vastuutahot:

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto, kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto, hallintoyksikkö, talousyksikkö, opetusministeriön virastot ja laitokset, yliopistot/korkeakoulut

Aikataulu:

Vuodet 2005-2015

Menolaskelma:

Tehtävä hoidetaan normaalina virkatyönä

Seuranta:

Vuosittain talousarvion valmistelun sekä talous- ja toimintasuunnitelman laatimisen yhteydessä.

5 Yhteistyö

5.1 Yhteistyö muiden hallinnonalojen ja sidosryhmien kanssa

Yhteistyötä muiden hallinnonalojen ja sidosryhmien kanssa edellyttävät seuraavat hankkeet

- Koulutuspolitiikan tuottavuustilastoinnin kehittäminen (Tilastokeskus, Suomen Kuntaliitto)
- Osaamisen tunnustamiseen liittyvän kaikkia koulutusasteita koskevan tilastotuotannon tarkistaminen (Tilastokeskus)
- Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan indikaattoreiden ja seurantatiedon kehittäminen ja yhteistyön lisääminen (Suomen Kuntaliitto, Tilastokeskus)
- Valtionosuus- ja avustustoiminnan tuottavuus (valtiosuusministeriöt)
- Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukset (Valtiokonttori)
- Valtion yleinen toimitilastrategia - pilottina yliopistojen toimitilastrategia (valtiovarainministeriö)

5.2 Yhteistyö hallinnonalan virastojen ja laitosten kanssa

Hallinnonalan virastojen ja laitosten edustajille on järjestetty opetusministeriön hallinnonalan tuottavuushanketta koskeva keskustelu- ja informaatiotilaisuus 30.8.2004. Tuottavuusohjelman toteuttamisesta osana hallinnonalan tulohajusta sekä toiminnan ja talouden suunnittelua sovitaan tulossojimuksissa sekä erillisissä projekteissa yhteistyössä hallinnonalan virastojen ja laitosten kanssa.

5.3 Yhteistoiminta henkilöstön kanssa

Ohjelma on laadittu yhteistoimintamenettelyn mukaisesti. Ohjausryhmään ja osahankkeisiin on kutsuttu opetusministeriön henkilöstöjärjestöjen nimeämät edustajat. Ohjelmaa on käsitelty opetusministeriön yhteistyökomiteassa 8.10.2004 ja 22.10.2004 sekä hallinnonalan henkilöstöjärjestöjen kanssa 13.10.2004 pidetyssä neuvottelussa.

Virastojen ja laitosten tuottavuustoimenpiteet suunnitellaan yhteistyössä henkilöstön

kanssa. Henkilöstön tulee olla asiassa hyvin informoitu. Virastojen tulee omalta osaltaan huolehtia mahdollisimman laajasta ja avoimesta yhteistoimintamenettelystä.

Tuottavuusohjelman toteuttamiseen ja tuottavuuden kehittämiseen liittyvissä henkilöstöasioissa edistetään yhteistyötä henkilöstöjärjestöjen kanssa ja varmistetaan hyvä yhteistoimintamenettely hallinnon eri tasoilla.

5.4 Hankkeiden rahoitus ja muu tuki

Lisärahoitusta edellyttävät seuraavat hankkeet:

- Koulutus- ja tiedepolitiikan toimialan tuottavuustilastoinnin ja tuottavuusindikaattorien kehittäminen ml. tutkimushankkeen käynnistäminen
- Koulutus- ja tiedepolitiikan toimialan tietojärjestelmäratkaisujen suunnittelu ja toteuttaminen
- Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialan indikaattorituotannon ja tiedontuotannon kehittäminen
- Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukset
- Hankintatoimen asiantuntijayksikön perustaminen ja työn aloittaminen
- Toimitilastrategia
- Verkkopalvelu- ja verkkotoimintastrategia

OPETUSMINISTERIŌ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-442-829-6 (PDF)
ISSN 1458-8110